

II2467

994 B 03584

ACTE SI DOCUMENTE
IN CHESTIUNEA EVREASCA

MEMORIU

PREZENTAT DE

UNIUNEA EVREILOR PĂMÂNTENI
GUVERNULUI ȘI CORPURILOR LEGIUITOARE LA IAȘI

IN LUNA MAI 1917

CU O PRECUVANTARE DE

I. NEGREANU

FOST MEMBRU IN COMITETUL CENTRAL U. E. P.

• • •

12341 -

ACTE ȘI DOCUMENTE
IN CHESTIUNEA EVREASCA

MEMORIU

PREZENTAT DE

UNIUNEA EVREILOR PĂMÂNTENI
GUVERNULUI ȘI CORPURILOR LEGIUITOARE LA IAȘI

IN LUNA MAI 1917

CU O PRECUVANTARE DE

I. NEGREANU

FOST MEMBRU IN COMITETUL CENTRAL U. E. P.

• • •

2470

PRECUVÂNTARE

In paginile cari urmează dau la lumină memoria prezentat de către o fracțiune a comitetului central al U. E. P. fostului Prim-Ministru, d. I. I. C. Brătianu, la 20 Mai 1917 și depus apoi la biourile Corpurilor Legiuitoare în sesiunea de Mai-Iunie acelaș an, la Iași.

* * *

Cititorul se va întreba, de sigur: 1. Ce m'a determinat să dau publicitatii acest memoriu? 2. De ce-l dau publicitatii abia acum?

Răspunsul la întâia întrebare este că toate memoriile și orice alte intervențiuni ale U. E. P. în chestiunea evreiască au fost aduse la timpul lor la cunoștința publică prin presă sau prin broșuri; este deci necesar ca și acesta, scris și prezentat în cele mai grele timpuri de suferință ale evreilor în Moldova și mai cu seamă date fiind forma lui și soluția ce cuprinde, să fie deosebit de adus la cunoștința publică, ca un document în istoria politică, a evreilor din România.

Pentru a doua întrebare este necesar un rezumat istoric al faptelor cari au precedat memoria și al acelora cari l-au succedat.

* * *

In primăvara anului 1917, pe când țara era împărțită printr'o barieră de fer și foc, a rea-

părut pe arena politică din Moldova vechea chestie evreiască, asupra căreia — dela începutul războiului mondial și, mai cu seamă, de la intrarea României în acțiune — se încheiasă de ambele părți un fel de armistițiu.

Reducerea în discuție, de atunci, a problemei drepturilor politice de acordat evreilor din țară, era o repercurșiune a revoluției rusești dela finele lui Februarie 1917.

Conducătorii Rusiei revoluționare, mai întâi guvernul Lwow-Miuliukow-Vinaver și apoi Kerenski, în manifestările lor expansiv umanitare și în urma egalizării politice a Evreilor din Rusia, cari au avut un rol însemnat în succesul revoluției, au exercitat o puternică presiune, prin presă și meetinguri, asupra cercurilor conduceătoare românești în ceeace privește tratamentul evreilor în România și în special tratamentul din acel timp în Moldova.

Acele presiuni luară, la un moment dat, un caracter acut, grav chiar, dat fiind că pe acel timp Moldova era ea și ocupată de o puternică armată rusă, aliata noastră, iar spiritul revoluționar găsise un teren prielnic, dela comandanții superiori și inferiori până la cel din urmă soldat. Aceștia, prin firea lucrurilor, trăind în mijlocul nostru, încartiruiți fiind în satele, orașele și orășelele unde evreii erau mai numeroși, sub impresiunea celor văzute și constatațe în tratamentul evreilor din Moldova și sub influența spiritului umanitar și a vântului de egalitate și dreptate ce venea din marile centre rusești, atât prin presa de acolo cât și prin curieri cari făceau navetă russo-română, s'au dedat la un moment la agitațiuni și manifestațiuni de așa natură

încât însăși ordinea noastră de Stat era oarecum amenințată.

* * *

Aflându-mă atunci în Moldova, unde mă refugiasem cu trei zile înainte de ocuparea Capitalei de către inamic, am fost chemat la Iași de către d. Moritz Wachtel ¹⁾ vicepreședintele Comitetului central al U. E. P. din care făceam și eu parte ca membru, pentru ca împreună să examinăm situațiunea ce se crea, sau se putea crea evreilor. În legătură cu agitațiunile rușilor de cari vorbesc mai sus.

Primul act ce l'am făcut față de greutatea extremă a situației, a fost lansarea, la 22 Aprilie 1917, a unui manifest, semnat de d. Wachtel și de mine — în calitatea oficială ce o aveam în U. E. P. — prin care desolidarizam pe evrei de mișcarea rușilor contra țărei ; manifestul nostru a fost lipit pe zidurile orașelor din Moldova și a apărut în mai toate ziarele din Iași purtând data de 25 Aprilie 1917.

Al doilea act a fost o audiență la M. S. Regele care a avut loc la 28 Aprilie, cu care ocazie o delegație de patru persoane și anume: d-nii M. Wachtel, avocat Drăcșeanu, S. Pauker și I. Popper — eu lipsind în acea zi din Iași — a prezentat un scurt memoriu și la care M. S. a bine-voit să răspundă cu recunoașterea că evreii, ca și cealaltă populație, au răspuns așteptărilor Suveranului, în tot timpul războiului ; că nu s'a

1) Fiindcă pomenesc de d. Wachtel, să dau Cezarului ce este al Cezarului, d. Wachtel este singurul finanțier evreu, care a pus săjış toată inima și tot sufletul în apărarea chestiei evreești, riscând adesea persoana sa și prestigiu său de mare bancher.

îndoit nici odată de patriotismul lor, dând în acelaș timp promisiunea regală a unei apropriate soluționări favorabile a chestiunii evreești. Acest răspuns a fost transmis telegrafic în aceeași zi prin reprezentanții agenților Reuter și Havas la toate centrele europene, unde a și apărut în presă, pentru a se calma spiritele, mai cuosebire în Rusia.

Al treilea act a fost memoriul ce urmează prezentat Primului ministrului de atunci, d. I. I. C. Brătianu, în 20 Mai 1917, de către o delegație compusă din d. M. Wachtel, subsemnatul și d. S. Pauker¹⁾, memoriu depus apoi pe biuroirile Corpurilor legiuitoroare în sesiunea de Mai - Iunie acelaș an.

Acest memoriu având și el un mic istoric, îl intercalez aici.

* * *

Inainte de a-i da forma definitivă, am consultat pe cei mai de seamă juriști, între cari d-nii P. Missir, N. Titulescu etc., precum și unui număr de parlamentari din acel timp, între cari d-nii I. C. Atanasiu, I. Th. Florescu, Zamfir Filotti, etc. Prin această consultare țineam să lămurim: a) oportunitatea prezentării memorialului; b) posibilitatea soluționării chestiunii evreești de către Camerile revizioniste de atuncea.

Toți cei consultați au răspuns afirmativ la ambele chestiuni de mai sus.

Am prezentat apoi această lucrare d-lui Take Ionescu, ministru fără portofoliu — de care mă

1) D-l S. Pauker deși nu făcea parte din U. E. P., ne-a dat însă un prețios concurs în toate acțiunile noastre prin relațiunile personale ce aveau cu o mare parte din oamenii politici aflători atuncea în Iași.

legă o mai veche cunoștință — singurul bărbat de Stat român care, în chestiunea aceasta, avea cea mai clară vedere spre folosul țării — vedere manifestată în mod public de pe chiar banca ministerială — pentru ca în calitatea D-sale să intrevie la Cenzură spre a ne permite tipărirea acestui document, pentru a-l împărtă tuturor parlamentarilor. D-sa ne-a îndreptat însă la d. Prim-ministru Brătianu, de resortul căruia depindea acea permisiune.

In ziua de 20 Mai 1917, în urma cererii noastre, am fost primiți în camera de lucru a fostului Prim-ministru, și primele cuvinte ce i-am adresat au fost acestea:

„Vă rugăm să scuzați că vă prezentăm acest memoriu în condiții neestetice, scris la mașină, pe hârtie de război, fiindcă Cenzura nu ne-a permis tipărirea lui”.

Ia care d-sa ne-a răspuns:

„Foarte bine a făcut Cenzura și nici eu n'ămi să vă dau permisiunea, fiindcă nu este momentul acuma de agitație”.

Audiența a durat aproape un ceas, în care am discutat chestiunea pe toate fețele și din toate punctele de vedere; dar pentru motivele de înțeles nu pot reda aici cum a decurs discuțione, motivele invocate de fiecare din noi și răspunsurile d-lui Brătianu.

Un lucru pot și trebue să-l accentuez:

Am rugat, am insistat, am implorat chiar ca chestiunea să fie soluționată de cătră Camerile de atunci, cari aveau putință și competență să o rezolve, în baza motivelor invocate în memoriu; și aceasta în interesul superior al țărei, spre a oferi de injonctiuni de afară; mai cu seamă că

nu era un secret pentru nimenea că chestiunea va fi pusă — chiar împotriva voinei noastre — la un viitor congres de pace, mai ales după cele petrecute în urma tratatului din Berlin.

Toate insistențele noastre au rămas zadarnice, căci d. Brătianu — în desacord cu juriștii consultați de noi — s'a retransăzat în dosul Constituției și al textului rigid din art. 7, adăogând să avem încredere în cuvântul d-sale din declarația citită la Cameră și în cuvântul Suveranului, și că-și rezervă d-sa să aleagă momentul când să propună modificarea art. 7.

Rezultatele acestei *retransări* se văd.

Tara a fost umilită prin amestecul unor factori străini, impunând dânsii modul rezolvării acestei probleme.

In loc de o lege votată de parlament și învestită cu sancțiunea regală și ca atare dată în forma constituțională, guvernul a fost silit, tot prin injoncțiuni din afară, de presiunea opiniunii publice mondiale, să elaboreze cunoscutul decret-lege din Decembrie 1918 care nu s'a putut aplica din cauza defectuoșităței sale, după cum a recunoscut d. M. Ferechide în raportul către Rege din 20 Mai 1919;

A trebuit să elaboreze un nou decret-lege în Mai 1919, deasemenea imperfect, iar ambele aceste decrete au numai un caracter provizoriu până la ratificarea lor de către parlament;

A fost pus în penibila situație de a depune la Conferința păcei — egal cu un act de scuză — un document prin care reeditează arhivinvechitul clișeu — dovedit de nenumărate ori ca neadevărat — că evreii au venit în țară *abia* pela jumătatea secolului al 19-lea, pe când acte și

fapte dovedesc contrariul ; ¹⁾ iar pe deasupra acel document mai confirmă oficial — ceeace era numai un svon — că eludarea art. 44 din tratatul din Berlin a fost cumpărată cu milioane plătite de țară unui consorțiu german ;

Iată la ce rezultate dureroase pentru această bine-cuvântată țară au dus *retransările* d-lui Brătianu în chestia evreiască ; și când mă gândesc cu ce prestigiul, cu ce aureolă s-ar fi prezentat delegația română la Conferință, dacă s-ar fi rezolvit chestia de parlamentul dela 1917 aşa cum am cerut-o noi și cum s'a putut rezolva, fără ca să fie Constituția violentată și în orice caz mai puțin violentată decât cu decretele legi din Decembrie 1918 și Mai 1919.

* * *

Ca unul care am figurat printre conducătorii politici ai U. E. P. înainte de război și am participat la conducerea aceleiași politici în timpul refugiuului de doi ani în Moldova, am ținut să scriu cele ce preced, cari să rămâne ca un mic document în istoria politică a evreilor din România.

21 Ianuarie 1920.

I. Negreanu.

¹⁾ Ne putem referi între altele la statistica oficială din 1859 din care reiese că numai în Moldova se aflau atunci 114,000 evrei pământeni ; și nimenea nu poate concepe că oamenii veniți numai cu 5, 10, 20 de ani înainte s-ar fi putut da drept pământeni, calitate la care nu se atașă nici un privilegiu, ci tocmai dinpotrivă supușii străini erau mai privilegiați, din care cauză mulți bășinași creștini atergau la protecția străină.

M E M O R I U

PREZENTAT PRIMULUI MINISTRU AL ROMÂNIEI
ŞI DOMNILOR PRESIDENTI AI CAMEREI
ŞI SENATULUI IN MAI 1917

Ne luasem angajamentul, la izbucnirea războiului mondial, și l'am repetat la intrarea noastră în acțiune (atât prin ziarul nostru „Înfrâjirea” cât și prin viu graiu la audiențele ce ni s'au acordat de către unii Domni Miniștri) ca să nu atingem chestia evreiască până după reîntoarcerea vremurilor normale.

Acest angajament l-am luat concomitent cu hotărârea guvernului țării de a amâna rezolvirea problemelor proiectate pentru deslegarea chestiunii agrare și introducerea votului obștesc tot pentru timpurile normale.

Acum, deși nu suntem încă în timpuri normale, vedem că Parlamentul este convocat pentru a înfăptui marile reforme cari vor schimba fața politică și economică a României.

Astfel stând lucrurile credem că ne este permis ba chiar ni se impune, ca să intervenim la Capul Statului, la Guvern și la Corpurile Legiuitoare, ca odată cu deslegarea marilor probleme, să fie deslegată și nenorocita noastră cauză: chestia evreiască.

Primul pas l'am făcut. Ne-am adresat Capului

Statului, M. S. Regelui, care a binevoit să ne primească în audiență și după ce a ascultat tânguirea noastră, ne-a dat asigurarea că acei cari luptă pe fronturi și cari au suferit din cauza invaziunie inamice, vor fi tratați egal cu Români și astfel chestia noastră va fi rezolvată, autorizându-ne să aducem cuvintele Sale la cunoștința tuturor.

Păsim acumă mai departe și ne adresăm Inaltului Guvern și Corpurilor Legiuioare cu rugămintea să asculte glasul unei populațiuni de peste 200.000 de suflete, care deși pământeană de veacuri, este pe nedrept considerată ca străină, și tratată ca atare, aplicându-i-se toate restricțiunile cari privesc numai pe adevărății străini; ba mai mult decât atâtă: toate legile și dispozițiunile ce s'au făurit mai cu seamă de două decenii încoace, și în deosebi dela izbucnirea războiului mondial, și apoi dela războiul nostru, au fost îndreptate pe nedrept contra noastră, mai ales contra noastră a evreilor pământeni, în loc să fie aplicate contra adevărăților străini supuși altor state organizate. Aceste măsuri au avut și au de efect să ne creieze o situație imposibilă premergătoare nimicirei noastre desăvârșită.

Credem de prisos să înșirăm aci noianul de legi, regulamente, dispozițiuni și tratamente ce ni s'au aplicat și ni se aplică pe toate terenurile economice, culturale și sufletești. Arhivele Corpurilor Legiuioare și ale Guvernului posedă un material imens cuprins în memoriile ce am avut onoare a prezenta la 1910 și la 1914, cât și în mulțimea de petițiuni răzlețe ce-am dat din timp în timp când, câte o nouă măsură venea să ne lovească.

Toate aceste măsuri restrictive care ne-au făcut și ne fac viața imposibilă, au de obârșie concepția greșită și strigător de nedreaptă, acea că suntem considerați ca străini.

Dar noi nu suntem străini. Am fost de veacuri așezăți aicea, socotiți apoi ca pământeni și tratați ca atari. Chrisoave ale vechilor Domni, acte oficiale de pe vremuri, statistice, legi și regulamente, atât mai vechi cât și din timpuri mai apropiate (de la 1860 încoace) ne-au pus în rândul pământenilor, deși fără drepturi politice, dar într'o largă deosebire de a străinilor propriu ziși.

Am avut de veacuri privilegii, ca pământeni, să constituim comunități și să avem organizațiile noastre separate și distincte de cele ale străinilor și chiar de ale evreilor străini.

Astfel:

Vechimea noastră în țară: se găsește un document încă din 1612 aflat în archiva din Lemberg, prin care Ștefan Tomșa Vodă, poftește pe evrei să vie în țară spre a-și face nesupărat negoțul; hrisovul din 1792 al lui Alexandru Moruzzi V. V. privitor la fundarea Târgului Podul Iloaie, hrisovul din 1779 al lui Constantin Moruzzi V. V. prin care se fundează de către evreii orașului Fălticeni și câte alte orașe și orașele s'au mai înființat de către evrei, având prin aceleași hrisoave, privilegii de pământeni, cu organizație proprie și diferită de ale evreilor supuși streini.

Că eram recunoscuți ca pământeni: 1) Starea de pământeni ne era recunoscută, cum am zis, cu mult înainte de Unirea Principatelor și a fost consacrată prin diferite acte și de la unire încoace. Așa, la 1860 (buletinul legilor pe 1860 de D.

Neagu) Mihail Cogălniceanu, prin circulara din 14 Octombrie 1860, pentru chemarea tineretului la recrutare prin sorti, se adresează astfel către tinerii evrei pământeni; cei străini nu puteau fi chemați la recrutare.

„Si voi tinerilor de religie israelită, părăsiți prejudiciile și fricile părinților voștri. Cum v'am m'ai spus și altă dată, vă zic și acumă:

„Pe băncile școalelor noastre, în serviciul armatei noastre, stă viitorul vostru, intrați dar în oaste, camaraderia de sub steag veți contracta cu românii creștini va fi chipul cel mai nimerit să ștergeți antipatiile ce insuflau coreligionarii voștri... Cu greu Patria ar putea refuza numele și drepturile de român acelora cari își vor jertfi anii și sângele în slujba României.

II) Statistica oficială din 1860, întocmită de C. Negrucci, cap al oficiului statistic sub ministeriatul d-lui A. Pano, are o rubrică specială de numărul „Jidovilor pământeni” și altă rubrică ale „Jidovilor supuși străini” aflați atunci în Moldova.

III) Monitorul Oficial No. 36 și 37 din 15 și 16 Noembrie 1860 chema la recrutare numai în orașul Iași un număr de 1485 tineri evrei pământeni (străinii, cum am zis, erau scutuți de drept, de armată).

IV) Legea comunală din Aprilie 1864, prin articolul 26 votat de Cameră cu unanimitate în ședința de la 6 Martie 1864, acorda israeliților pământeni dreptul de alegători la comună, dacă intruneau anumite condiții ușoare.

Această lege s'a modificat la 1874 (adică după intrarea în viore a Constituției de la 1866, al cărei articol 7 acorda cetățenia numai străinilor

de rit creștin) dar dispozițiile articolului 26 din legea de la 1864 au rămas aceleași, formând însă art. 24. Această din urmă lege a stat iarăși în vigoare 8 ani, până la 5 Noembrie 1882, adică mai bine de 3 ani după modificarea făcută articolului 7 din Constituție, la 1879.

V) Mesagiul Domnitorului Al. I. Cuza din 6 Decembrie 1864 (pentru deschiderea sesiunei Camerei pe 1864—1865) are următorul pasaj în ceiace ne privește:

„Tinând seamă de împrejurările locale, Guvernul meu a luat și va lua măsurile cuvenite „pentru a grăbi pe cât cu putință emanciparea „românilor de rit israelit”.

VI) Tratatul din Berlin, prin articolul 44, a hotărât ca diferența de credință religioasă să nu mai fie o piedică la dobândirea și exercitarea drepturilor politice în România. Urma deci ca toți evreii pământeni să fie declarați în mod global ca cetățeni români (chestia cunoscută și prea cunoscută și pe care D-1 P. Misir o confirmă în cursul D-sale de drept internațional privat, pag. 153 din curs) cum de altfel s'a procedat cu armenii și cu catolicii din țară în urma convenției de la Paris de la 1858, care prin articolul 46 prescria că „toți valachii și moldovenii de orice rit creștinesc vor dobândi și exercita deopotrivă drepturile politice”.

Ca urmare, armenii și catolicii au fost declarați în masă ca cetățeni.

Camerile și Guvernul de la 1877—1878 opunându-se însă aplicației art. 44, au căutat o cale transacțională, pentru susținerea căreia Guvernul a prezentat la Paris o notă la 19.31 August 1879, din care extragem următoarele:

„Să preîntâmpinăm o obiecție. Evreii care nu vor căpăta pe dată naturalizarea rămâne-vor străini? nu. Vor fi ceia ce au fost totdeauna, supuși români...

„In adevăr, dacă după revizuirea art. 7 și legea de naturalizare care va urma curând vom compara starea trecută a evreilor cu starea lor nouă se vor constata deosebiri însemnante în folosul lor.

„Vor fi trei feluri de evrei: străini, supuși români și cetăteni.

„Sub regimul nou vor avea, înainte de toate, orice drepturi ce au străinii îndeobște. Vor avea mai mult ca străinii și ca *supușii români* dreptul de a slui în armată și în garda națională, dreptul de a cumpăra imobile sau pământuri în orașe, dreptul de a fi avocați și a face parte din juriile de expropriere din orașe, de a exercita liber orice meserie și orice profesie.

„Cât despre evreii declarați cetăteni, nu va fi nici o deosebire între dânsii și ceilalți cetăteni”.

In afara de aceasta Guvernul, prin organul Ministerului de Externe, a dat o circulară către reprezentanții României în străinătate, publicată în Monitorul Oficial No. 32 din 9|22 Februarie 1880, prin care își lăua angajamentul ca „Toți israeliții aflători în țară vor avea, sub punctul de vedere al dreptului civil și privat și conform legii fundamentale, o poziție juridică asigurată, fără să aibă să tem că vor fi supuși unor măsuri administrative arbitrară, sau unor legi exceptionale pentru cauză de origină sau religie”.

Dar și Inalta noastră Curte de Casație (într-o speță unde era de aplicat legea din 20 August

1864) prin decizia din 28 Octombrie 1897, găsuește, în ceea ce privește, astfel:

„Considerând că chiar din intitulatul legii „pentru dreptul străinilor de a cumpăra imobile rezultă evident că legea din 1864 vizează numai pe străinii aparținând altor state, căror le acordă dreptul de a cumpăra imobile în România sub condițiunea reciprocității.

„Considerând că *israeliții pământeni*, deși nu se bucură de drepturile politice, dar nu este mai puțin adevărat că ei *nu pot fi considerați ca străini* în înțelesul strict al cuvântului, căci străinii sunt aceia cari aparțin unui stat organizat politic, se bucură de toate drepturile în general fie civile, fie politice în acel stat.

„Considerând, înfine, că legea din 1864 nu face nici o mențiune în privința drepturilor evreilor de a cumpăra imobile urbane, prin urmare trebuie să considerăm că situația lor rămâne aceeași cum era regulată de legile și regulamentele anterioare”.

Numai din cele ce preced se vede clar și categoric că suntem „pământeni” cum eram numiți în vechime, sau după noua calificare dată la 1879 „supuși români” și ca atari nu ni s-ar fi putut aplica nici o lege sau dispoziție în care e vorba de străini.

Cu toate acestea am avut și avem durerea să vedem că toate legile restrictive ce urma să fie aplicate străinilor propriu zis, ni s-a aplicat nouă, evreilor pământeni, pe temeiul greșit că suntem străini și în consecință:

S'a interzis evreilor, fără deosebire de pământean sau străin sederea la țară (adică (9|10) din

pământul ţării) deși mulți din ei au fost născuți în acele sate, au fost recruitați de acolo și încorporați în diferite elemente ale armatei, iar după ce s-au întors la vatra lor, n'au mai găsit acolo nici părinți, nici frați și surori, iar unora nici nu li s'a îngăduit să se întoarcă ei însuși în satul lor natal de unde urmău să fie chemați la concentrări, la manevre, sau la mobilizare în caz de războiu (art. 5 din legea de la 1 Mai 1904 cu modificările de la 1 Aprilie 1905 și 29 Aprilie 1908).

In virtutea aceluiăș art. 5 s'a practicat până în timpurile cele mai apropiate, o serie de goane contra evreilor stabiliți la sate cu acte în regulă, autorizațiuni, etc. Aceste goane au fost ordonate fie de către ținii domni prefecti, fie chiar de către cei din urmă jandarmi rurali. Și aceasta cu călcarea flagrantă a circulației D-lui Ministrul de Interne de la 23 August 1908 (pentru aplicarea nouii legi comunale) bazată pe decizia Consiliului Administrativ permanent No. 52 din 26 Mai 1908 prin care se hotărăște că numai Ministerul de Interne, potrivit art. 1 din legea asupra străinilor de la 1881 poate ordona expulzarea *unui străin* din comună, locuind acolo fără autorizație de stabilire sau cu autorizația revocată.

S'a luat evreilor pământeni dreptul de a avea debite de băuturi la sate (art. 8 din legea licențelor din 1873) iar prin jurnalul Consiliului de Miniștri din 1881, această măsură s'a întins și asupra orașelor din Moldova (care formau locul de refugiu al evreilor goniți dela sate) care orașele deși nu erau urbane, dar nici sate nu erau, cum e de pildă: Buhuși, Pașcani, Adjud, Podul-Turcului, Moinești, Berești și alte vre-o 60 de

orășele, curmând astfel existența a mii de familii evreiești îngrămatiți acolo prin eliminarea lor dela sate și cari se îndeletniceau cu acest negoț.

S'a interzis în mod general tuturor evreilor pământeni, chiar și celor din orașe:

Dreptul de a fi debitant de tutun (art. 56 din legea de la 28 Februarie 1877 și legile posterioare ale regiei monopolurilor statului).

Dreptul de a fi medic de plasă definitiv (art. 31, 32 și 33 din legea sanitată de la 3 Aprilie 1885 modificată succesiv în 1893, 1896, etc.).

Dreptul de a fi farmacist (art. 123, 124, 130 din aceeași lege).

Dreptul de a fi droguist (art. 23 din reg. 9 Ianuarie 1900).

Dreptul de a fi mijlocitor de burse și de oboare (art. 28 din legea de la 9 Mai 1904, art. 30 și 60 din reg. de la 31 Iulie 1904 și legile modificatoare posterioare).

Dreptul de a avea siguranța solului, putând fi expulzat după raportul celor dintâi jandarmi sau administratori de plasă (art. 1 și 5 din legea străinilor din 1881).

Dreptul de a fi alegător pentru Camera de Comerț cum era în legea din 1865 (art. 6 din legea de la 10 Mai 1886, restricție menținută și în noua lege a burselor).

Dreptul de avansare în armată (legea din 16 Februarie 1907).

Dreptul de a fi secretar de avocat, chiar dacă cineva a făcut studii cu diplomă de la facultățile noastre sau străine (legea din 1905).

Dreptul de a fi unicul administrator sau în majoritatea consiliului de administrație la societă-

tățile anonte comerciale și industriale (art. 122 din codul comercial).

Dreptul de a frecuenta școlile Statului întreținute din bugetul la care și noi contribuim în proporție cu numărul evreilor din țară prindări directe și indirekte (art. 2 din legea învățământului profesional din 1893, art. 1 din legea din 29 August 1901, art. 1 din legea din 9 August 1901, art. 1 din legea învățământului secundar și superior din 25 August 1901).

Dreptul de intrunire și celelalte drepturi publice garantate tuturor fără excepție, s'a proclamat de pe Banca Ministerială în 1895 și în Martie 1909 că acestea ar apartine numai cetățenilor români, iar nicidecum străinilor cu cari suntem pe nedrept confundați.

Ar fi să nu mai sfărșim însirând tot arsenalul de legi (cam peste 200 legi și regulamente) făurite ca aplicabile străinilor, dar aplicate nouă sau atâtea și atâtea legi în cari, deși nu se vorbește de străini, se prevede însă că nu beneficiază de ele decât cetățenii români și deci noi, evreii pământeni, suntem de drept excluși de la beneficiul acestor legi.

Așa de pildă, prin diferitele legi astupra meseelor și creditului meseriașilor, lucrătorii și micii patroni evrei nu pot lua parte la instituțiunile legale muncitorești, la comisiile de judecată, la cooperativele de credit, etc. care s'au creat prin acele legi. Ei mai sunt depărtați apoi de la toate licitațiile publice de o valoare de lei 30.000 în jos, singurele cari pot interesa categoria aceasta de oameni.

In domeniul comercial s'a agravat, prin legea

în vigoare a burselor, dispozițiunile restrictive ale celei vechi, întinzându-le asupra comerțului de cereale și de vinuri și în general asupra întregiei vieți comerciale, întrucât intră în cadrul burselor și ale Instituțiunilor de același fel (oboare de cereale, rampe de vinuri etc.) cu scopul de a se elimina pe evreii pământeni din comerț. Am intervenit la timp contra acestei nedreptăți la Ministerul de resoft, dar fără nici un rezultat.

In acelaș domeniu s'a votat în 1915, legea asupra mandatarilor oficiali prin care iarăși se elimină evreii pământeni din comerțul en gros al alimentelor. In aceeași direcție, regulamentul publicat în luna August 1913, introduce cu de la sine putere, fără să fie întemeiat pe vre-o lege, dispoziția că numai cetățenii români să poată fi proprietari sau conducători de distilerii, de băuturi alcoolice și de fabrici de aromă și de culori.

De altfel în toate domeniile de activitate (în măsura în care pot fi prinse și regulamente de legi) s'a luat deprivarea pentru a se lovi în evreii pământeni, de a se impune condiții de cetățenie. S'a mers în această direcție aşa de departe încât — pentru a nu cita decât un exemplu — s'a făcut și din ocupațiunea de cotar de vase o ocupațiune de ordine națională pentru îndeplinirea căreia se cere condiția posesiunii drepturilor politice, un număr de familii evreiești care trăiau din exercitarea acestei mesrii, au fost astfel reduși la foame.

Dar cea mai nedreaptă și vexatorie lege ce s'a îndreptat contra noastră și care a sdruncinat toată viața evreilor pământeni a fost legea pentru controlul străinilor din 1915. Nu e locul să însirăm toate zdruncinările ce s'au adus evreilor

pământeni cu ocazia aplicării acestei legi; le-am arătat îndeajuns în numărul cel mare de petițiuni și în audiențele ce ni s'a acordat și este destul să arătăm chiar aici — cu toată indulcirea aparentă din regulamentul acelei legi — că un mare număr de evrei pământeni, militari fiind, pe lângă medalia „Avântul Țării” de pe piept, poartă în raniță de soldat român biletul de liberă petrecere, sau cel puțin biletul model No. 9, în care se prevede că el, soldatul român este străin din acei care pot locui în orașe nu și în sate, fără acte din Patria sa originară, patrie pe care dânsul n'a avut-o niciodată, neapărținând nici odată unui alt stat politic organizat.

Și toate aceste restricții ni s'a aplicat numai și numai fiindcă suntem evrei și ca atari consiedrați ca străini, deși suntem pământeni.

Este drept că în legea meserilor, ca și în legea industriei — astăzi în vigoare — după intervenția Uniunii Evreilor Pământeni, la răposatul întru fericire Marele Rege Carol și la Domnii Miniștri de resort, s'a introdus o temperanță care a avut de efect salvarea unui mare număr de muncitori și funcționari industriali, cari prin proiectele de legi respective erau eliminați de la dreptul de muncă, drept recunoscut tuturor, pe tot globul pământesc.

Dar o stare de lucruri cu deosebire dureroasă și jignitoare este aceea a soldaților evrei. Soldații evrei pământeni sunt bănuți, supraveghiați ca elemente suspecte și tratați în consecință.

Explicația acestei mari nedreptăți, acestei coborâri vădite care jicnește întreaga populație evreiască ca și pe toți oamenii drepti din această țară, o găsim în ordine speciale ce se dau de către

autoritățile în drept în această privință. Astfel un ziar din București de la 8 Octombrie 1913, reproduce dintr'un ordin dat unor corpuși de armată următorul pasaj:

„Este dar de datoria d-v. să dați deosebită atențiuțe acestei chestiuni. Comandanții de companie trebuie să se informeze bine de sentimentele tuturor oamenilor cari nu sunt de origină română, în special de acei ce sunt evrei. Ar fi bine, conform unui vechiu ordin ce aveți, ca din aceștia (adică din evrei) să nu se facă gradați. Pe de altă parte, pentru a nu se înrăutății pe acești oameni, trebuie ținut foarte secret idea ce o avem despre dânsii, trebuie să nu transpire nimic ce le ar da a înțelege că bănuim buna lor credință.

„In acest scop ordinul de față se va păstra secret de fiecare ofițer. Nu-l va comunica nimănui. Căpitanilor le veți mai da recomandații verbale pe care le veți ținea secret. Dacă credeți că ar trebui înaintați unii care n'ar fi de origine română (evrei niciodată) ori numit într'o funcție oarecare veți înainta un raport special, motivat confidențial”.

In actualul războiu, aceeași atmosferă de suspectare și de coborâre a soldatului evreu pământean se manifestă, ba chiar pe o scară și mai intinsă. Revista „Peneș Curcanul” din zilele trecute a publicat un ordin care a fost citit și afișat în mai toate corpurile de pe front, prin care soldații evrei sunt tratați întocmai ca dușmanii țării, nemți, unguri, turci și bulgari.

Soții și fiicele noastre au fost eliminate din nobila instituțiuțe a surorilor de caritate, misiune ce și-o îndeplineau cu toată dragostea

pentru alinarea suferinților răniți sau bolnavi veniți de pe front.

Fii noștri au fost, de asemenea, excluși din cohorta „Cercetașilor”.

Ar fi să slăbim însemnatatea acestor acte extraordinare dacă le-am comentat. Ele vorbesc de la sine. Sunt documente exceptionale fiindcă arată până unde s'a mers cu neîncrederea. Ele arată că se acordă la nevoie încredere chiar soldaților de orice origină, dar niciodată soldaților evrei români.

Trist și dureros.

Aceasta, cu toate că fiii noștri, atât în campania din 1913, cât și în actualul războiu, au răspuns la apelul Patriei cu același elan, cu aceeași abnegație fără să precupețească actul lor patriotic. Civilii evrei au subscris pe toate listele pentru apărarea țării și de ajutorare, sume respectabile ce co-vârșesc proporția locuitorilor evrei din țară. Numărul morților, al răniților, al prizonierilor și contingentul enorm de medici evrei morți întru îndeplinirea datoriei către Patrie, sunt o dovadă vie și nepieritoare despre devotamentul cu care fiii noștri s-au aruncat în vâltoarea năprasnică pentru apărarea Patriei comune.

Nu s'a găsit printre ai noștri trădători cari să pericliteze acțiunea noastră militară, ci toți au stat și stau neliniți la îndeplinirea datoriei.

Că se vor fi produs oarecarii dezertări, aceasta nu importă, și nu se poate trage din aceasta numai o concluzie generală, ca atmosfera de suspectare și de neîncredere care se practică că fie luat ființă. Dezertări sunt și din parte românilor creștini, cum de altfel se produc și s'au produs pe toate fronturile aliaților noștri și e de ajuns să amintim

polemica ivită între armatele italiene și austriece asupra numărului dezertorilor de o parte și de altă parte.

In 1913, când evreii pământeni, civili și militari, au împărtășit din tot sufletul entuziasmul națiunii, fără să cruce nici un sacrificiu, ni s'a promis atunci de pe tribuna parlamentară că dreptatea ce ni se cuvine ni se va face. Nu s'a adeverit însă.

In războiul actual — al 3-lea — cu toate jertfele ce facem militari și civili — însușit mai mari ca în 1913 — nu numai că nu auzim un cuvânt de dragoste, de dreptate, de solidaritate, ci dimpotrivă s'a creat, cum am arătat mai sus, în armată, o atmosferă înăbușitoare și descurajatoare, de asemenea și în ce privește pe evreii civili, o parte din presa noastră a comentat tot ce o imaginează patimașă poate produce pentru a semăna ura și discordia între populațiunea aceleiași țări, dar de diferite credințe religioase; invențiuni cari pot duce la consecințe penibile.

Atacați printr'un articol de ziar de către d-1 Octavian Goga, bazați numai „pe se spune”, „se zice” fără nici o altă dovadă materială și de d-1 Corneliu Moldovan printr'un articol prinț numai de o fantezie literară răspunsul ce am adresat ziarului „România” în care au apărut acele articole pentru apărarea noastră a fost pur și simplu refuzat.

* * *

Printre obiecțiunile ce se făceau contra emancipării noastre politice, cele mai frecuente erau: că nu suntem asimilați; că suntem prea numeroși; că am acaparat economia țării pe terenul comercial și industrial.

In ce privește asimilarea se uită și nu se ține în considerație că copiii noștri au fost sistematic eliminați de aproape 25 de ani din școlile Statului, unde asimilarea se putea face mai cu înlesnire și mai durabilă, cum a spus-o marele Mihail Cogălniceanu în 1860, cuvinte ce am reprodus mai sus. Cu toate acestea, prin școlile ce noi am fondat și întreținut tot de noi, s'a predat și se predă învățământul de Stat ca și în școlile Statului și asimilarea s'a făcut și se face. Cu toate că am fost împovărați cu grele taxe de examen pentru școlarii ce au urmat școalele noastre din care cea mai mare parte sunt absolut lipsiți de mijloace.

Numărul evreilor, atât de exagerat de adversarii noștri la diferite ocazii, statistica din urmă de la 1912, arată că nu suntem mai mult de 239.700 suflete — în sumă rotundă 240.000 evrei pământeni și străini. Din acest număr urmând să se scadă cei supuși străini în număr de cel puțin 40.000 suflete, ar rămâne un număr de 200.000 suflete sau 40.000 capi de familie evrei pământeni (nici 3 la sută) care dacă ar fi fost emancipați chiar sub regimul celor trei colegii electorale actuale, încă n'ar fi deplasat — cum se pretindea pe nedrept — axa națională a politicii românești. Cu atât mai puțin s'ar putea vorbi de deplasarea axei, acum când se introduce votul obștesc.

In economia țării, nu numai că n'am fost păgubitori intereselor românești, dar dimpotrivă. Am stimulat, prin munca noastră, încă din vechime, formarea comerțului român. Am fost chemați să fundăm orașe și orășele, introducând comerțul necunoscut sau neobișnuit atunci de către autohtoni. N'am luat locul nimănui, ci

am găsit locuri goale prea suficiente pentru a ne așeza și a lucra spre binele țării. Numărul cel mic, veniți de peste hotare ca și cei ce se aflau din vechime aicea, n'au plecat cu micile, cu sau mariile averi economisite, cum au plecat mulți alți străini, cări aveau patria lor originară, ci au rămas aicea din tată în fiu și aşa mai departe.

In industrie, am procedat pe aceleași cai, am fundat fabrici și ateliere mari și mici din care au eșit lucrători, maeștri conducători români, care, la rândul lor, au dus progresul industrial și mai departe.

S'a manifestat încă o teamă nejustificată, că evreii, odată emancipați, vor acapara moșiile din țara noastră. Ei bine, și această temere nu este la locul ei, precum, de altfel, n'a fost exactă nici înainte, acumă când după reformele proectate moșiile vor fi atribuite țăranilor.

Este timpul ca nedreptatea ce s'a făcut și se face cu noi, să înceteze. Marele războiu ce se duce acumă este un războiu contra nedreptății și îñtronarea libertății, dreptății și civilizației și nu credem că numai noi, evreii pământeni din România, am fi cei mai păcătoși de pe fața pământului, pentru ca față de noi să continue a domni ură și nedreptatea dusă până la extrem.

Am suferit deajuns, și cele ce se preced sunt abea o verigă din lanțul suferințelor noastre.

Este timpul, este drept, ca odată cu mărele reforme sociale ce se înfăptuesc, odată cu mărele prefaceri ce vor urma pentru fericirea întregiei țări, chestia evreiască din România să fie pe deplin deslegată în interesul superior al țării,

care va trebui să apară ca o țară civilizată în concertul tuturor statelor mondiale.

Este drept, că soldatul evreu să știe că luptă pe câmpul de război pentru Patria lui și că la întoarcerea lui de pe front se întoarce în Patria lui îmbrăcat cu drepturile omenești, precum se face și cu soldatul țăran român, căruia i se spune de pe acuma, că la întoarcerea sa, va deveni om liber politic este prin votul obștesc și economic este prin dare de pământ. Soldatul evreu nu cere pământ, să îi se dea, cel puțin, o patrie și dreptate.

INCHERE

Cunoaștem obiecțiunea ce ni se face că pentru a deslega pe deplin chestia noastră, prin a ne declara egali cu cetățenii români, ar fi nevoie de modificarea art. 7 din constituție.

Această obiecție s'a pus în tot cursul de 40 de ani (dela 1879 încocace) și s'a adăogat, că numai pentru această modificare nu se poate convoca o constituantă. Se va ridică, probabil, aceeași obiecție — ca un nou motiv de amânare — prin faptul că printre articolele supuse acuma revizuirii nu figurează și art. 7.

Nimic mai greșit.

Art. 7 din Constituție nu ne privește. Acel articol vizează categoric pe adevărății străini, iar nicidcum pe noi cari am fost și suntem pământeni. „Strainul” care ar voi să se naturalizeze în România... spune art. 7 al. 2 din Constituție, deci nu e vorbă de noi. Un observator just și nepărtinititor ar găsi că nici art. 7 din Constituția de la 1866 nu ne era aplicabil, căci și acolo se scrie:

„Numai străinii de rit creștin pot dobândi împământenirea” și faptul că un număr de câteva sute de evrei în cursul celor aproape 40 de ani de la 1879 încocace au cerut și obținut cetățenie în virtutea aceluiși articol 7 nu schimbă adevarul. În nevoie ce fiecare a simțit ca să obțină cetățenia, a fost silit să treacă și prin filierea art. 7.

* * *

Ar fi zadarnic să ne pierdem în teorii și interpretări când ne aflăm la o stare de fapt. Fie dreaptă, fie nedreaptă, o soluție se impune, pe orice cale ar veni.

După apărarea noastră, bazată atât pe autorități în materia dreptului Constituțional din străinătate cât și din țară și pe precedente din alte țări și din țara noastră, soluția o putea da orice cameră ordinată și o pot da, mai cu seamă, camerele actuale constituante.

Ca exemple din alte țări ne poate servi Belgia, singura țară din Europa, unde naturalizarea se dă ca și la noi în mod individual, după votul Corpurilor legiuitoră urmat de un decret regal (art. 4 și 5 din constituția belgiană.) De asemenea revizuirea constituției se face și acolo cu aceleași forme ca și după constituția noastră.

Cu toată această rigoare, camerele ordinare belgiene (nu constituante) au avut prilejul de a octroia în diferite rânduri naturalizări colective în scopul de a face din diferite categorii de străini cetățeni belgi. „Astfel sunt legile din 27 Septembrie 1835, 4 Iunie 1839, 20 Mai 1845, 5 Iunie 1850, 30 Decembrie 1853, 1 August 1879, 16 Iulie 1889, 25 Martie 1894 și, înfine, legea din

8 Iulie 1909, asupra dobândirei și pierderii naționalității, astăzi în vigoare, în Belgia".

Comentatorii belgieni și în special „Thonissen” cel mai mare comentator al constituției belgiene, spune la No. 10 din comentariu (ediția 3-a Bruxelles 1879) următoarele:

„Aux termes de l'article 4, il appartient au législateur ordinaire de restreindre ou d'étendre les dispositions relatives à l'acquisition ou à la perte de la qualité de Belge. Le congrès national s'est constamment attaché à laisser au pouvoir législatif toute la latitude compatible avec l'application loyale et permanente des principes constitutionnelles. Partout où des circonstances particulières doivent nécessairement influer sur l'Etat de la legislation, ce pouvoir a conservé une liberté entière. Il devait surtout en être ainsi dans une matière où la croissance et la diminution de la population, la paix, la guerre et mille autres circonstances imprévus, peuvent reclamer souvent des modifications essentielles".

La noi, Domnul P. Missir, în cursul d-sale de drept internațional privat, este de aceeași părere, iar ca precedente din țara noastră ajunge să invocăm faptul că prin legile de investirea dobrogénilor cu deplinitatea drepturilor politice din 19 Aprilie 1909, 14 Apriile 1910 și 3 Martie 1912, s'a încetățenit în masă o sumă de locuitori care nu erau cetățeni otomani la 11 Aprilie 1877 și nici n'au trecut prin filiera art. 7 sau respectiv art. 9 din constituție.

Iată, în adevăr, cuvintele d-lui Petre Missir din cursul d-sale de drept internațional privat profesat la facultatea din București.

Tratând — în legătură cu chestia evreiască —

chestiunea încetățenirii în bloc în Dobrogea a unor categorii noi de locuitori din acea parte a României și cari nu se găseau în cazul anexiunii, d-sa spune următoarele (pag. 389-390 din curs).

„Cu ocazia recunoașterei supușilor români din Dobrogea ca cetățeni, s'au acordat drepturi politice la două categorii ce se găseau în afară de cazul anexiunii, intemeind investirea lor cu naționalitatea română „jure loci” pe baza domiciliului și astfel sunt cetățeni din beneficiul legei:

„1) Locuitorii supuși otomani care aveau domiciliul real în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877; 2) Români din orice stat, fără să aibă nevoie de recunoaștere, conform art. 9 din Constituție prin votul Camerilor; 3) Cultivatorii de pământ veniți din alte țări chiar după anexiune. (Trebue adăugat încă și proprietarii de imobile urbane, veniți în Dobrogea cu mult după anexiune care de asemenea au fost recunoscuți ca cetățeni români fără privire la originea sau religiunea lor”).

Iar mai departe, domnul Missir spune:

„Singura orientare în care aceste legi scapă de învinuirea c'au violat Constituția este numai aceia de a admite că legiuitorul constituent a oprit pe legiuitorul ordinat de a asimila într'un alt mod pe străini cu români decât prin naturalizare, dar nu a mărginit libertatea lui de a hotărî cine sunt străini și cine români și nu a impus legislației ordinare o definiție limitată a categoriei străinilor, că deci ar fi liber legiuitorul să recunoască noui categorii de străini până într'atât de asimilații românilor, încât să merite favoarea unui beneficiu colectiv al legii”.

Deci, întocmai ca în teoria Domnului Thonissen în ce privește Belgia ce am reprodus mai sus.

Camerile ordinare și cu atât mai mult Camerile actuale investite cu puterile unei constituante, au deci puțință și competență să rezolve chestiunea noastră prin o lege interpretativă — care să aibă această putere și autoritate — prin care să se recunoască, *ca stare de fapt*, că toți evreii pământeni au și fi recunoscuți ca români, egali cu ceilalți cetățeni români, în care cadru să intre soții și copiii minori ai acestora, ceia ce este admis în toate legiuirile europene chiar la naturalizările cerute individual de către vre-un străin.

Apelăm, dar, la sentimentul D-v. de dreptate, ca luând în considerație cele ce preced și în interesul superior al țării, *camerile actuale să rezolve pe deplin chestiunea noastră*, căci nu credem că se poate concepe că singură România să rămâne ca o insulă în oceanul de lumină, dreptate și civilizație ce se rezervă pe toată suprafața pământului, unde evreii se bucură de deplinitatea drepturilor politice și civile. Puteti fi siguri că odată declarati că cetățeni vom fi, în același timp, și buni români și buni patrioți, cum de altfel sunt evreii din alte țări unde se bucură de drepturi egale.

Deviza noastră, dela constituirea Uniunii Evreilor Pământeni fiind „în țară și prin țară” aşteptăm dela D-v. salvarea unei populații autohtone de 200.000 suflete care nu are alt gând și alt țel, decât mărirea României și prosperarea poporului român.

In numele Comitetului Central al
Uniunii Evreilor Pământeni,
(ss) M. WACHTEL, I. NEGREANU

